

Alisa Horsmanheimo

VNK:n Nuorten ilmasto- ja luontoryhmä

Luonnonkirjon ytimessä – juhlaseminaarin loppupuheenvuoro

Alkuun onnittelut 10 vuotiaalle luontokoululle! Sitten haluan kiittää kaikkia teitä niin täällä salissa kuin striimin takanakin – että olette kokoontuneet tänne tänään tärkeän asian äärelle. Tällainen keskustelu on ensiarvoisen tärkeää, kun kyseessä on luonnon monimuotoisuuden ja kasvatuksen kaltaiset koko yhteiskuntaa koskevat aihepiirit. Kiitos siis kaikille puhujille, jotka olette jakaneet arvokasta ammattitaitoanne. Kiitos myös mahdollisuudesta saada meidän Nuorten ilmasto- ja luontoryhmän eli NUOLIn ääni mukaan tähän keskusteluun. Tällaista nuorten osallisuuden edistämistä varten meidän ryhmä onkin asetettu.

Tässä loppupuheenvuorossa nostan pohdittavaksi meidän nuorten aikuisten näkökulmia siitä, miten kasvatuksen potentiaalia voisi hyödyntää: puhun ihmisen suhteesta muuhun luontoon, arvojen uudelleenrakentamisen tarpeesta, luontoyhdeydestä, ympäristötunteista ja mielenterveydestä. Puheenvuoroni lopuksi esitän utopian maailmasta, josta me nuoret tänä päivänä haaveilemme. Meidän NUOLI-ryhmän äänen lisäksi edustan myös omaa alaani, rakasta taidekasvatusta, jonka filosofiaa ja käytäntöjä toivoisin ammennettavan myös muille kasvatuksen aloille.

Törmäsin tänä syksynä eräässä ilmastopolitiikan tilaisuudessa **pluralistisen ignoranssin** käsitteeseen. Sillä tarkoitetaan joukkoharhaa, virheellistä ajatusta siitä, että kaikki muut ovat eri mieltä kuin itse on. Nuorena ihmisenä nyky-ympäristödiskurssin keskellä tunnistan tällaisen harhan toisinaan omastakin ajattelusta. Kun tämän kompleksisen yhteiskuntajärjestelmämme edessä pyrkii vaikuttamaan esimerkiksi biodiversiteetikriisin kaltaisiin valtaviin asioihin omassa rajallisessa sisäryhmässä, syntyy helposti kokemus tuulimyllyjä vastaan taistelemisesta. No meidän yhteiskuntaa on kuitenkin pystyttävä muuttamaan aika perustavanlaatuisillakin tavoilla, joten onneksi esimerkiksi tällaisissa tilaisuuksissa on todettavissa, että mahdollisesti samaa mieltä olevia – tässä tapauksessa monimuotoisuudesta välittäviä – ihmisiä riittää. Se on tunnustettava ja valjastettava voimaksi. **Vain laajalla yhteistyöllä sekä jatkuvalla sukupolvienvälisellä keskustelulla, ja vastavuoroisella oppimisella ja opettamisella parempaa maailmaa voidaan rakentaa.**

Mutta vaikka luontosuhdebarometrin mukaan 90% suomalaisista pitää “luontoa tärkeänä”, se ei kuitenkaan näy tarvittavalla tavalla meidän yhteiskunnassa ja elämäntavassa. **Emme elä maapallomme kantokyvyn rajoissa.** Tänä syksynä julkaistiin tutkimus, jossa todettiin, että jo kuusi yhdeksästä ns. planetaarisesta riskirajasta on ylitetty: yksi niistä on luonnon monimuotoisuuden häviäminen. Niitä rajoja ei ole asetettu turhaan tai heppoisin perustein. (Usein myös tällaisiin raja-arvoihin liittyvät riskit ovat todellisuudessa arvioitua suurempia, koska riskianalyseissä kaikkia vaikuttavia tekijöitä ja niiden yhteivaikutuksia on hyvin vaikea arvioida.) Muuta luontoa, lajeja ja ekosysteemejä siis tietoisesti hävitetään ja ajetaan ahtaalle, vaikka se tarkoittaa isoa riskiä koko meidän tulevaisuuden kannalta. Siteeraan nyt Kouvolalaista päiväkotimuksua, joka lausui erääseen toiseen juhlaseminaariin koostetussa tervehdysvideossa painavat sanat: “Luontoa täytyy suojella, ettei maapallo kuole.” Hän siis kyllä ymmärtää tilanteen vakavuuden ja luonnonsuojelun tärkeyden... Isossa kuvassa näin ei kuitenkaan ole.

Muun luonnon kustannuksella tapahtuva ylikulutus ja ainainen kasvu rakentavat sitä, mikä meillä länsimaissa on koetaan normaalina. On siis syytä pohtia, että **millä perustein me oikein muuta luontoa arvotetaan:** ympäristökasvatuksen tehtävä kytkeytyy mielestäni oleellisesti tähän kysymykseen ja se koskee ihan kaikkia sukupolvia. On väliä, nähdäänkö muu luonto ihmisestä irrallisena resurssina ja taloudellisena hyötynä, markkina-arvona. Esimerkkinä tästä Helsingin Stansvikin (osittain jo menetetyssä) ikimetsässä viimeviikkoina todistetut absurdit tapahtumat: Helsingin kaupunki päätti aloittaa alueella hakkuut ja tienrakennustyöt, vaikka alueen kaavan uudelleenkäyttely oli vielä kesken ja vaikka tää toiminta oli kaupungin omienkin arvojen ja strategioiden, EU-direktiivien ja luonnonsuojelulain vastaista. Stansvikin pelastamisen puolesta on taisteltu nyt 20 vuotta, eikä tosiaankaan syyttä: alue sisältää 17 erilaista uhanalaista luontotyyppiä, 400 vuotiaita eläviä puita ja vielä niitäkin satoja vuosia vanhempia arvokkaita kelopuita, lukuisia uhanalaisia lajeja. Näiden kiistämättömien luontoarvojensa lisäksi Stansviikin metsä on valtavan tärkeä paikka alueen asukkaille ja esim. päiväkodin lapsille, jotka ovat tähän asti retkeilleet siellä usein. Ja siihen tulisi olla oikeus jatkossakin. Ja vaikka kaikenlaiset monimutkaiset realiteetit määrittelee tällaista päätöksentekoa niin kyse on kuitenkin ihmisten tekemistä valinnoista. Siis valinnoista, jotka voisi ihan hyvin myös tehdä toisin. Biodiversiteettikasvatusta tarvitaan, jotta ihmiset ymmärtää valita järkevämmän tulevaisuudessa. Tällaiseen ristiriitaiseen toimintaan voi vaikuttaa esim. tiedon ja luontoyhteydentunteen puute, joihin päästäänkin seuraavaksi.

Tietoa kyllä on olemassa. Tutkimuksessa on jo vuosia sitten todettu tilanteen vakavuus: esim. 2019 IPBESin raportin yhteydessä julkaistussa tiedotteessa verrataan biodiversiteettikadon tilannetta (vapaasti suomennettuna) “lähelle murtumispistettä venyneeseen hädintuskin elämää ylläpitävään turvaverkkoon”.

Luonnon monimuotoisuus siis todella kannattelee meidän elämää, mutta tätä menoa ei enää kauaa. Kaikki eivät kuitenkaan tiedä, miten kriittisessä tilanteessa olemme, eikä kaikilla ole resursseja tai halua perehtyä tutkimustietoon. Kasvatuksen kentän on kuitenkin oltava siitä ajantasalla. Kysymys on siis tiedon saavutettavuudesta. Kasvatuksen tulisikin toimia tiedepohjaisesti ja välittää tietoa kielellä, joka on ymmärrettävää ja lähestyttävää, mutta ei silti vääristynyttä. Nuorille ei tarjoudu mahdollisuutta vaikuttaa asioihin, mikäli keskustelu käydään heille tuntemattomalla kielellä.

Ja oleellista on, rakentuuko tieto osaksi meidän arvoja ja toimintaa. Kasvatustieteen professori Arto Salonen puhuu “arvojen hiljaisesta vallankumouksesta”, jolla hän viittaa kokonaisvaltaiseen muutokseen, jossa elämän päämäärät siirtyvät materiaalisesta jälkimarerialiseen: luonnonresurssien ylikulutukseen kytkeytyvistä aineellisista arvoista aineettomiin, koettua hyvinvointia (esim. sosiaalisia suhteita) korostaviin. Tätä murrosta tarvitaan, jotta käsityksemme hyvästä elämästä olisi sopusoinnussa muun luonnon kantokyvyn kanssa. Myös BIOS-tutkimusyksikön ekologisen jälleenrakennuksen ohjelmassa arvojen uudelleenrakentamista peräänkuulutetaan. Ja esim. Suomen luontopaneeli tunnustaa luontoarvoja koskevassa mietinnössään ympäristökasvatuksen keskeiseksi keinoksi maailmankuvamme muuttamisessa.

Kasvatus voi siis toimia tällaisen arvojen vallankumouksen edistäjänä. Meillä kuvataidekasvatuksen kentällä puhutaan **pedagogisesta rakkaudesta eli syvästä sitoutumista opettajuuteen ja luottamuksesta oman työn merkityksellisyyteen.** Sitä on luonnehdittu “aktivistiseksi, yhteisöllistä liikehdintää vahvistavaksi pehmeäksi radikalismiksi.” Tämä luonnehdinta kuvaa mielestäni kunnioitettavan kunnianhimoisella tavalla kasvatuksen potentiaalista luonnetta ja asennetta, jota tässä maailmantilanteessa tarvitaan. Alallamme myös korostetaan hoivan ja huolenpidon roolia pedagogisen rakkauden perustana: se merkitsee uteliasta ja eettistä suhdetta maailmaan, joka nykyhetken ja menneen lisäksi suuntaa myös tulevaan, “yksilöstä yhteiskunnan rakenteisiin ja elollisesta maailmasta elottomiin”. (Viittasin Ylityöopisto-kollektiivin Erinomaisen jouheva, Kuvataidekasvatuksen sanakirja -teokseen.) Tässä ei unohdeta elottoman luonnon monimuotoisuuden – geodiversiteetin – merkitystä. Se olisi myös otettava laajemmin keskusteluun. Tarvitaan oppimista ja poisoppimista, halua muuttua.

No miten se arvopohjan muutos voisi näkyä kasvatuksen kentällä: edellä mainitsemani Salonen puhuu arvojen vallankumouksen yhteydessä myös systeemisen todellisuuskäsityksen siirtämisestä keskiöön. Siinä on sama ydinajatus, kuin ekososiaalisen sivistyksen mukaisessa ajattelussa ja toiminnassa, jota opetussuunnitelmassa kuvataan esim. näin: *Ihminen on osa luontoa ja täysin riippuvainen ekosysteemien elinvoimaisuudesta. Tämän ymmärtäminen on keskeistä ihmisenä kasvussa.* Ihminen tulisi siis käsittää osana muuta luontoa; ihmisen

hyvinvointi ja muun luonnon hyvinvointi tulisi käsittää yhteenkietoutuneena. **Puhumisella rakennetaan todellisuutta, joten voidaan aloittaa kasvatuksen kielen murroksesta:** olisi puhuttava tavoilla, jotka ei arvota ihmistä ja luontoa hierarkkisesti tai toisistaan irrallaan. Luontoyhteydentunne voi auttaa arvottamaan meidät tällä tavoin yhdenvertaisina suhteessa muuhun luontoon.

Luontoyhteyden kokemus on nuorten kesken polarisoitunut. Osa nuorista on muusta luonnosta hyvin vieraantuneita, osa taas niin kiinteässä tunneyhteydessä, että se voi aiheuttaa vaikeitakin ns. ympäristötunteita. Tasapainottelunäiden ääripäiden ja kaiken siihen väliin sijoittuvan välillä on haaste biodiversiteetikasvatukselle. Luontoyhteys myös tutkimusten mukaan edistää ympäristön hyväksi toimimista, se myös tutkitusti parantaa mielenterveyttä. Me eletään mielenterveyskriisissä ja ympäristökasvatus voi tarjota välineitä sen kanssa pärjäämiseen. Stansvikin metsän suojelemisen puolesta järjestetyssä mielenosoituksessa eräällä osallistujalla oli kyltti, jossa luki: Lähiluonto = mielenterveyden huoltovarmuus. Hyvin sanottu!

Totesin itse omassa kandidutkielmassani, että planetaarisen mittakaavan ekokriisit on ihmismielelle tosi haastavia. Välittömällä, omaan havaintopiiriin mahtuvalla, aistillisella yhteydellä muuhun luontoon voi kuitenkin tavoittaa kuulumisen ja merkityksen kokemuksen, joka tuntuu helpottavalta kriisien edessä. Eli esim. biodiversiteetikriisiin liittyvän toivottomuuden rinnalle voi löytää toivoa muunlajisten äärellä olemisesta ja aistimisesta. (esim. kasvien yksityiskohtien tarkkailusta). **Ympäristökasvatus voi tarjota puitteita tällaiselle aistiperustaiselle muun luonnon kohtaamiselle.** Se voi itsessään olla jo tosi merkityksellistä.

Edellä mainitut toivottomuus ja toivo lukeutuvat ympäristötunteisiin. Nuorisobarometrin mukaan melkein 80% nuorista kokee surua luonnon monimuotoisuuden ja sen heikkenemisen vuoksi. Kun ollaan ympäristökriisejä, esim. biodiversiteetikatoa koskevan tiedon äärellä, tunnetyötä ei saa unohtaa. Ympäristötunteet on tosi luonnollisia ja myös tarpeen. Eräässä Sitran raportissa todetaan, että Suomalaiset kokee myös ns. kielteisten tunteiden, kuten vihan tai syyllisyyden lisäävän omaa toimintaa/toimintatahtoa ympäristön hyväksi.

Nuorilla on tarve toimia muun luonnon puolesta. Meidän NUOLI-ryhmä on sitä mieltä, että **nuorten itseluottamusta ja mahdollisuuksia vaikuttaa ja toimia ympäristöasioiden puolesta tulisi parantaa varmistamalla resursseja:** tiedollisia ja taidollisia ja myös psyykkisiä resursseja eli esim. välineitä siihen tunnetyöhön. Ei voida muuten sanoa, että nuorissa on tulevaisuuden toivo, ja odottaa meidän osallistuvan ympäristökriisin ratkaisemiseen. Valtaosa nuorten tekemästä työstä on vapaaehtoistyötä opintojen, mahdollisten

palkkatöiden ja muun elämän ohella tai jopa niiden kustannuksella, mikä ei ole kenenkään kannalta kestävä. Ja jotta ekokriisejä vastaan taisteleminen ei jäis vain pienen joukon vapaaehtoisvoimin tehtäväksi työksi, kriiseihin vastaamisen voisi sisällyttää vahvemmin osaksi kaikkien nuorten koulutusta.

Sitten päästään siihen lupaamaani utopiaan. Edustakoon tämä näkemystä ja vaatimusta siitä, millaisen todellisuuden me nuoret haluamme ja vaadimme.

Kutsun siis kaikki nyt eläytymään sellaiseen hetkeen ja todellisuudentilaan, jossa monimuotoisuuden vaalimista koskevat arvot ja tietopohja on jo laajasti omaksuttu ja osa yhteiskunnallista identiteettiämme ja olemisen tapaamme. Ei ole tarvetta enää keskustella siitä, onko monimuotoisuus tärkeää. Kaikki tietävät, että on. Monimuotoisuuden säilyttäminen ja ennallistaminen ei ole poliittinen kysymys tai mielipideasia vaan perustavanlaatuinen ihmisenä olemisen lähtökohta. Ja kaikki tulevat sukupolvet saavat kasvaa siihen ymmärrykseen.

Tässä todellisuudessa luonnontilaisten luontotyyppejen ja metsän määrää on suojelutoimilla ja ennallistamisella kasvatettu vähintään kymmenkertaiseksi. Se kaikki luonto tarjoaa turvallisen kodin ja riittävän suuret reviirit monille lajeille, jotka on selvinneet sukupuuttouhasta ja elinvoimaistuneet.

Tässä todellisuudessa kaikki sukupolvet yhdessä pysyvät sanojensa takana, eikä kenenkään tarvitse pelätä, että Helsingin kaupungin kaltainen toimija päättää brutaalisti laittaa maan tasalle Stansvikin ikimetsän kaltaista luontoa tai että ilmastokeskustelu on olisi pelkkää performanssia, jossa toimijat kiillottaa hienoilla, mutta tyhjillä sanoilla vain omaa imagoaan.

Nuoret saavat luottaa siihen, että on olemassa tulevaisuus, jossa monimuotoista luontoa riittää niin, että ekologiset systeemit pysyvät elossa ja ovat resilienttejä uhkatekijöille joita ei voida enää välttää.

Ja kun tässä todellisuudessa tällaisia juhlaseminaareja pidetään, siellä ylistetään ja kiitellään sitä, kuinka me yhdessä onnistuimme saavuttamaan harmonian muun luonnon kanssa, selättämään monimuotoisuuden kriisi, pelastamaan sen millä on väliä, elämän.

Päätän puheeni Vimma -nimistä nuorten muusikoiden yhtyettä siteeraten: **Me** ollaan luonto puolustamas itseään. Maasta oot sä tullut ja maahan myöskin jäät.

Kiitos.

Kuva: Alisa Horsmanheimo, teoksesta Hapuilu, 2023